

ETNINĖS KULTŪROS GLOBOS TARYBA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 60, LT-01110 Vilnius. Tel. (8 5) 210 7161, el. p. info@ekgt.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188756614.

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai

2023-02-03 Nr. S-39

Lietuvos kultūros tarybos pirmininkei A. Pakarklytei
ir kitiems LKT nariams

DĖL LIETUVOS KULTŪROS TARYBOS ADMINISTRUOJAMOMIS LĖŠOMIS FINANSUOJAMŲ ETNINĖS KULTŪROS IR NEMATERIALAUS KULTŪROS PAVELDO PROJEKTŲ

Etninės kultūros globos taryba (toliau – EKG), kurią Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas įpareigoja „dalyvauti įgyvendinant programinį ir konkursinį etninės kultūros plėtros ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugos finansavimą“, savo posėdžiuose 2022-12-13 ir 2023-01-10 aptarė Lietuvos kultūros tarybos (toliau – LKT) administruojamomis lėšomis 2023-ųjų metų pirmojo finansavimo etapo rezultatus ir bendrąsias etninės kultūros projektų rėmimo tendencijas. Prisimindami Kultūros ministerijai ir LKT adresuotą EKG raštą 2022-04-11 Nr. S-63 „Dėl Lietuvos kultūros tarybos administruojamomis lėšomis finansuojamų projektų gairių ir ekspertų atrankos“, EKG nariai konstatavo, kad nebuvo gauta konkrečių atsakymų į rašte iškeltus siūlymus, todėl nutarta juos dar kartą pateikti papildant naujais duomenimis ir argumentais.

Etninė kultūra nors ir pripažįstama atskira kultūros ir meno sritimi (žr. LKT užsakymu 2020 m. atliktą tyrimą „Stebėsenos, analizės ir modeliavimo sistemos kokybinių rodiklių nustatymas. Etninės kultūros sritis“), tačiau nuo 2019 m. tokios srities nebėra LKT administruojamomis lėšomis finansuojamų kultūros ir meno sričių sąrašė. Šią sritį pakeitė Etninės kultūros ir nematerialaus kultūros paveldo programa (toliau – EK ir NKP programa) – vienintelė tikslinė etninės kultūros projektams skirta programa, kuriai teikiamus projektus turi vertinti būtent EK ir NKP kompetenciją turintys ekspertai (skirtingai nei kitoms programoms teikiamus projektus). Tačiau šios programos finansavimas buvo gerokai sumažintas: jei 2015 m. etninės kultūros srities projektams skirta 583 tūkst. Eur, tai nuo 2020 m. iki šiol EK ir NKP programai tenka tik 350 tūkst. Eur. Taip pat apribotas ir etninės kultūros projektų teikėjų ratas, nes nuo 2020 m. paraiškas į EK ir NKP programą gali teikti tik pareiškėjai iš Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestų.

Galimybės teikti etninės kultūros projektus į kitas programas labai ribotos, nes dalis programų skirtos tik profesionaliam (autoriniam) ar šiuolaikiniam menui („Kūrybiška Europa“; „Nacionaliniai paviljonai Venecijos bienalėje“; „Strateginis meno kūrėjų organizacijų finansavimas“; „Tarptautiniai muzikos atlikimo meno konkursai“), arba programoje skiriami prioritetiniai balai dėl profesionalaus meno atstovų dalyvavimo („Ugdymas kultūra“). Dėl to etnokultūriniai projektai finansavimo iš šių programų gauti negali, arba pateiktos paraiškos dėl nelygiaverčių konkurencijos sąlygų dažniausiai įvertinamos itin žemais balais. Kai kurių programų pareiškėjų ratas apribotas kitaip: teikia tik užsienio lietuvių organizacijos (programos „Atminties įprasminimas ir pilietinis ugdymas“ veikla „„Globali Lietuva“ idėjų sklaida“); teikia tik pareiškėjai iš Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos („Kūrybinės bendruomenių iniciatyvos“;

„Kultūros ir kūrybinės industrijos“).

Regionams skirtos „Tolygios kultūrinės raidos“ programos projektus vertina regioninės tarybos, sudarytos nesivadovaujant kultūros ir meno sričių atstovavimo principu, todėl šioje programoje kompetentingas etninės kultūros projektų vertinimas nėra užtikrinamas. Be to, EKGKT ekspertai pastebi, kad kai kurie šioje programoje finansuoti projektai nepagrįstai priskiriami etninei kultūrai.

Todėl EKGKT daugiausia dėmesio skiria tikslinei EK ir NKP programai, išskirdama su ja susijusias problemas ir pateikdama siūlymus, kaip jas spręsti.

1. Netinkamas vertinimo prioritetas EK ir NKP programos projektams. Vienintelei EK ir NKP programai nuo 2020 m. nustatytas 3-ias prioritetas „Projektams, skatinantiems etninės kultūros ir nematerialaus kultūros paveldo įsiliejimą į kitus kultūros sektorius ir (ar) inovacijas“, skiriant už atitiktį jam iki 10 balų. Visų pirma neaišku, kas yra tie „kiti kultūros sektoriai“. Pati etninė kultūra apima didžiulę įvairovę – muzikinį, šokamąjį, vaidybinį ir sakinį folklorą, tarmes, tautodailę, etnoarchitektūrą, kalendorines šventes, tradicinius amatus ir t. t., o tai prilygsta profesionalaus meno skaidymui į atskiras sritis – muziką, šokį, teatrą, literatūrą, dailę, dizainą, architektūrą ir pan. Tačiau EK ir NKP programai pateiktiems projektams, apimantiems įvairias EK sritis ir net plačiau (archyvus, teatrą, profesionalią fotografiją, ar kt.), dažniausiai pagal 3-ią prioritetą skiriama tik 0–2,5 balų nepateikiant paaiškinimų, kodėl toks žemas įvertinimas. Jei įvardijant šį prioritetą turima omenyje įsiliejimas į profesionalaus meno sritis, tai remiantis lygiateisiškumo principu, profesionalaus meno sritims taip pat reikėtų skirti balus už įsiliejimą į įvairius etninės kultūros sektorius (siekiant sustiprinti nacionalinį pobūdį), tačiau to nėra. Priešingai, vienas iš kultūros ar meno sričių projektų vertinimo kriterijų skiriamas už projekto veiklą svarbą būtent tos kultūros ar meno srities raidai, skiriant net iki 20 balų (EK ir NKP programoje, deja, tokio vertinimo kriterijaus nėra).

Taip pat abejotina nuostata vertinti EK ir NKP programos projektus pagal įsiliejimą į inovacijas, nes etninės kultūros modernizavimas nepažįstant jos autentiškų formų gali gerokai padidinti kičinės kūrybos lauką. Pabrėžtina, kad kai kurie šiai programai teikiami projektai aktualūs dėl siekio atgaivinti jau beveik prarastas etnokultūrinės vertybes ir skatinti jų išsaugojimo praktikas, kurioms visiškai nepriimtinas įsiliejimas į kitas kultūros sritis ar inovacijas. Svarbu pažymėti, kad NKP ir EK programoje įtvirtinta prioritetinga nuostata dėl etninės kultūros modernizavimo prieštarauja Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo 8 straipsnio 4 dalyje įtvirtintai nuostatai, kad Kultūros ministerijos valdymo sričiai priskirtos institucijos „remia autentiškas, natūralioje aplinkoje gyvuojančias etninės kultūros raiškos formas“.

Taigi aptariamas 3-ias prioritetas EK ir NKP programoje yra diskriminacinis, nes analogiškas prioritetas nėra nustatytas kitų programų projektams. EKGKT ekspertų nuomone, vien EK ir NKP programai taikomas aptariamas prioritetas neatitinka lygiavertės konkurencijos sąlygų, daugeliu atvejų kelia pavojų etnokultūrinių tradicijų išsaugojimui įprastinėmis ir labiausiai priimtinomis formomis. Todėl siūlome *atsisakyti aptariamo prioriteto vertinant etnokultūrinius projektus*.

Daug svarbiau išskiriant dalinio finansavimo prioritetus *skatinti sėkmingų etnokultūrinių veiklų testinimą*. Taip pat *reikėtų papildomus balus skirti etnokultūriniam projektams, teikiamiems nebiudžetinių institucijų ir organizacijų*, kurios projektus rengia ir įgyvendina daug sunkesnėmis sąlygomis nei biudžetinės įstaigos. Atkreipiame dėmesį, kad dauguma Lietuvoje įkurtų etninės kultūros lauko visuomeninių organizacijų neturi jokių darbuotojų, taip pat neturi meno kūrėjų organizacijos statuso, todėl jos negali teikti paraiškų į daugelį kitų LKT programų („Strateginis meno kūrėjų organizacijų finansavimas“, „Atminties institucijos (muziejai, bibliotekos, archyvai“, „Kvalifikacijos kėlimas“, „Strateginis kultūros organizacijų finansavimas“).

2. Etninės kultūros festivalių ir kitų tęstinių renginių finansavimas. Palyginę LKT 2021 m. ir 2023 m. pirmųjų etapų konkursų rezultatus atrenkant rėmimui EK ir NKP programos projektus, pastebėjome didžiulius skirtumus: jei 2021 m. buvo finansuoti tik 3 festivaliai, kuriems skirta 18 proc. visų programos etapo lėšų (45 282 Eur), tai 2023 m. – 7 festivaliai, skiriant net 50,2 proc. visų programos etapo lėšų (113 980 Eur). Manome, kad tokia padėtis susidarė dėl to, jog nuo 2022 m. kai kurių festivalių (pvz., „Skamba skamba kankliai“) rengėjai nebegauna paramos iš programos „Strateginis tarptautinių renginių finansavimas“ (kurioje skiriamos 3–5 kartus didesnės lėšos nei kitose programose), todėl norėdami gauti kad ir mažesnę finansavimą, šių ir kitų festivalių rengėjai ėmė teikti paraiškas į EK ir NKP programą. Dėl pandemijos buvo atidėtas kai kurių tarptautinių festivalių organizavimas (pvz., „Baltica“), todėl ateityje EK ir NKP programai bus teikiama dar daugiau paraiškų dėl festivalių rengimo. Netekus festivalių finansavimo iš kitų programų, atitinkamai lėšos EK ir NKP programai padidintos nebuvo. ***Auganti tendencija skirti daugiausia lėšų būtent festivaliams ženkliai sumažina kitų etnokultūrinių projektų galimybes gauti paramą, o tai kenkia etninės kultūros įvairovės plėtrai.***

Atkreipiame dėmesį į dar vieną problemą: EK ir NKP programoje atrinkti festivaliai LKT sprendimu gauna panašaus dydžio dalinį finansavimą nepriklausomai nuo to, ar festivalio programą sudaro komerciniai renginiai (pvz., festivalių „Kilkim žaibu“, „Mėnuo juodaragis“), ar nemokami renginiai (pvz., festivalio „Skamba skamba kankliai“). Manytume, kad ***didesnė valstybės parama turėtų būti skiriama nemokamiems renginiams***, nes jie gali reikšmingai padidinti vertingo etninės kultūros turinio prieinamumą visuomenei, paskatinti jos įsitraukimą į etninės kultūros išsaugojimą ir tęstinumą – tai skatina ir UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo išsaugojimo konvencija.

Kadangi etninės kultūros festivaliai buvo eliminuoti iš programos „Strateginis tarptautinių renginių finansavimas“, ***EKGT ekspertai siūlo sukurti atskirą programą „Tęstiniai etninės kultūros renginiai“***. Šis siūlymas atitinka Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo 4 straipsnyje įvardytus uždavinius remti etninę kultūrą populiarinančius renginius, lietuvių etninės kultūros skleidimą pasaulyje bei skatinti kitų pasaulio tautų kultūros pažinimą.

Būtina paminėti, kad LKT skatina teikti etninės kultūros festivalių paraiškas į programą „Tęstiniai mėgėjų meno renginiai“, tačiau EKGT ekspertai mano, jog per šią programą etninės kultūros renginiai neturėtų būti finansuojami, nes etninė kultūra ir mėgėjų menas nėra tapačios kultūros sritys. Todėl rekomenduojame programoje „Tęstiniai mėgėjų meno renginiai“ LKT atrinktus finansavimui tris etninės kultūros renginius perkelti į siūlomą naują programą „Tęstiniai etninės kultūros renginiai“.

Taip pat į šią naują programą turėtų būti įtraukti ypatingos reikšmės regionų etnokultūriniai festivaliai, kurie teikiami „Tolygios kultūrinės raidos“ programai (pvz., svarbiausias sutartinių tradicijų išsaugojimui skirtas festivalis „Sutarjėla“).

3. Siūlymas dėl etninės kultūros srities projektų ir Nematerialaus kultūros paveldo programos atskyrimo. LKT programos nuo sričių skiriasi tuo, kad programos pasižymi specifiniais prioritetais ir tikslais, o kultūros ir meno sritims teikiami projektai apima įvairesnius srities plėtros poreikius. ***Lietuva yra įsipareigojusi įgyvendinti UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvenciją, todėl siūlome įvardyti atskirą „Nematerialaus kultūros paveldo programą“***, skirtą projektams, įtraukiantiems nematerialaus kultūros paveldo fiksavimo, išsaugojimo ir tęstinumo veiklas, esančias UNESCO nematerialaus kultūros paveldo sąrašuose ir (ar) Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvade (EK ir NKP programoje tam skirtas tik vienas iš vertinimo prioritetų, už kurį skiriama iki 10 balų). Manome, kad ***į „Nematerialaus kultūros paveldo programą“ turėtų teisę teikti projektus pareiškėjai iš visos Lietuvos***, kadangi tiek didmiesčiuose, tiek regionuose įgyvendinamos įvairios veiklos, užtikrinančios nematerialaus kultūros paveldo vertybių tęstinumą ir sklaidą.

Kiti etninės kultūros projektai apima daug įvairesnį lauką, todėl jie turėtų būti remiami kaip etninės kultūros srities projektai. LKT 2022 m. pakeitus sričių modelį, buvo sustambintos kultūros ir meno sritys išskiriant tik penkias: „Literatūra“; „Muzika“; „Scenos menai“; „Taikomieji menai“; „Vizualieji menai“. Prie šio sąrašo siūlome pridėti sritį „Etninė kultūra“, kuri savyje talpina daug įvairių sričių – muzikinę, sakinę, vizualią ir kitą kūrybą, papročius ir t.t. Toks modelis panašus į Estijos ir Latvijos kultūros sričių modelius skirstant kultūros rėmimo fondų lėšas (pavyzdžiui, Estijoje išskirtos 7 sritys – „Architektūros“; „Audiovizualinių menų“; „Folkloro“; „Literatūros“; „Muzikos“; „Teatro“; „Vizualiųjų ir taikomųjų menų“).

Atkreipiame dėmesį, kad LKT nustatyti projektų vertinimo kriterijai sritims (pvz., skiriant net iki 20 balų už projekto veiklų rezultatus ir svarbą kultūros ar meno srities raidai) yra daug palankesni etninės kultūros projektams nei dabartiniai vertinimo prioritetai ir kriterijai EK ir NKP programoje. Be to, sritims projektus gali teikti pareiškėjai iš visos Lietuvos, ne tik iš Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos (kaip nustatyta EK ir NKP programoje, taip pat programose „Kūrybinės bendruomenių iniciatyvos“, „Kultūros ir kūrybinės industrijos“), o tai aktualu siekiant lygiavertiškumo su kitomis kultūros ir meno sritimis.

4. Siūlymai dėl finansavimo etninei kultūrai ir nematerialiam kultūros paveldui didinimo. Išskiriant atskirą Etninės kultūros sritį ir dvi programas – „Nematerialaus kultūros paveldo“ ir „Tęstinių etninės kultūros renginių“, neabejotinai turėtų būti svarstomas bendro jų finansavimo didinimas. LKT atstovai ne kartą argumentavo, jog EK ir NKP programos lėšų kvota buvo sumažinta dėl to, kad nuo 2019 metų daug lėšų etninei kultūrai tenka per regionams skirtą „Tolygios kultūrinės raidos“ programą, taip pat per kitas programas, todėl bendras etninės kultūros finansavimas ne mažėja, o didėja. Toks požiūris yra diskriminacinis, kadangi profesionalaus meno projektai taip pat gauna papildomą finansavimą per „Tolygios kultūrinės raidos“ programą ir kitas programas, tačiau įvairių profesionalaus meno sričių finansavimas per aptariamą laikotarpį ne mažėjo, o vis didėjo.

Akivaizdu, kad sprendimas skirti daugiau lėšų etninei kultūrai ir nematerialiam kultūros paveldui priklauso tik nuo politinės valios. Primindami citatą iš Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo preambulės „Lietuvos Respublikos Seimas, suvokdamas, kad etninė kultūra yra tautos būtis, išlikimo ir tvirtumo esmė, nacionalinės kultūros pamatas <...>“, **siūlome didinti LKT lėšas etninei kultūrai ir nematerialiam kultūros paveldui, skiriant iš viso ne mažiau kaip 900 tūkst. Eur, paskirstant šią sumą Etninės kultūros sričiai ir 2 programoms – „Nematerialaus kultūros paveldo“ ir „Tęstinių etninės kultūros renginių“.**

5. Pastabos dėl LKT ekspertų, vertinančių EK ir NKP projektus. EKGKT išnagrinėjo LKT skelbiamą Ekspertų duomenų bazę ir nustatė, kad iš 169 ekspertų tik 5 priskirti Etninės kultūros ir nematerialaus kultūros paveldo kompetencijai ir 1 ekspertė – Etnologijos kompetencijai. Taigi tik 6 ekspertai priskirti didžiule įvairove pasižyminčiam visam etninės kultūros laukui. EKGKT pripažįsta, kad dalis šių ekspertų yra aukštos kompetencijos ir turi vertingos patirties etninės kultūros bei nematerialaus kultūros paveldo tyrimų bei puoselėjimo srityse. Tačiau tarp EK ir NKP kompetencijai priskirtų ekspertų taip pat yra pasižyminčių pernelyg siaura kompetencija, arba teikiamų etninės kultūros projektų atžvilgiu gerokai nutolusia kompetencija (pvz., filosofijos srityje). Dėl to **siūlome ieškoti naujų galimybių išplečiant etninės kultūros nematerialaus kultūros paveldo projektų vertinimo lauką**, siekiant užtikrinti kompetentingą ir atsakingą jų vertinimą.

6. Pastabos dėl trūkumų paraiškos ir vertinimo pateikimo formose:

- Projektai teikiami internetu LKT nustatytoje paraiškos formoje, kurią pildant atskirose dalyse nustatytas ribotas ženklų skaičius, todėl, jei projekto pobūdis reikalauja išsamesnio aprašymo, papildoma informacija pateikiama prieduose. Tačiau projekto atsisųntimas peržiūrai

nustatytas taip, kad matomas tik paraiškos tekstas be priedų. Galbūt tai yra priežastis, kodėl kai kurių projektų vertinimai yra neadekvatūs ir sudaro įspūdį, kad ekspertai vertina projektus tarsi neskaitydami jų priedų. **Reikėtų pakeisti paraiškos atsissiuntimo peržiūrai formatą, kad jis apimtų visus priedus.**

- Paraiškos forma nėra suderinta su konkrečios programos vertinimo kriterijais. Pavyzdžiui, vienas vertinimo kriterijus apima projekto veiklų ir rezultatų viešinimą, kitas – aiškų planą, koku būdu bus įtraukta tikslinė visuomenės grupė (už kiekvieną kriterijų skiriant po 10 balų), tačiau paraiškos formoje nėra atskirų dalių, kuriose būtų galima išsamiau atskleisti reikalaujamus dalykus (esamose paraiškos dalyse jų neįmanoma atskleisti dėl riboto ženklų skaičiaus). Iš projektų vertinimų matyti, kad ekspertai tarsi reikalauja platesnio aprašymo, kaip bus viešinamas projektas ir kaip bus įtraukta tikslinė visuomenės grupė, nes skiria žemesnius balus pagal šiuos vertinimo kriterijus. Todėl **reikėtų paraiškos formą papildyti atskiromis dalimis, skirtomis informacijos pateikimui pagal šiuos vertinimo kriterijus.**

- Paraiškos vertinimo suvestinių duomenų lentelėje pateikiami balai už projekto vertinimo prioritetus ir kriterijus, tačiau be jokių komentarų. LKT pateikia tik „Konsoliduotą darbo grupės komentarą dėl paraiškos vertinimo prioritetų ir (ar) kriterijų bei jiems skirtų balų pagrindimo“, tačiau šis apibendrinimas dažnai nekoreliuoja su lentelėje įrašytais balais, skirtais už konkrečius vertinimo prioritetus ir kriterijus. Siekiant skaidresnio, labiau pagrįsto ir aiškesnio vertinimo, **Paraiškos vertinimo suvestinių duomenų lentelėje reikėtų pateikti ekspertų komentarus šalia balų už kiekvieną vertinimo prioritetą ir kriterijų.**

Maloniai prašome sudaryti galimybę šiuos siūlymus aptarti bendrame EKG, LKT ir Kultūros ministerijos atstovų susitikime.

Tarybos pirmininkė

Dalia Urbanavičienė